

L'ARRIBADA DE L'ESPORT DEL FUTBOL A MALLORCA

Guillem Celià Dasí

Historiador

Resum: Es fa un estudi sobre l'arribada del futbol a Mallorca, tant a Palma com en les diverses poblacions de la Part Forana: les primeres notícies, els primers partits en camps improvisats i els primers equips relativament estables. No interessa en si com es formaren els primers equips federats, ni l'organització de les primeres competicions oficials, sinó com es començà a practicar i els motius pels quals es popularitzà aquest esport. Tot en una època, finals del segle XIX i principis del segle XX, en la qual els esports més populars a Mallorca eren el ciclisme i el frontó.

Paraules clau: futbol, esport, arribada a Mallorca.

Abstract: Here, a study is carried out on the arrival of football in Mallorca, both in Palma and in the various towns in the Outer Part: the first news, the first matches in makeshift fields and the first relatively stable teams. It doesn't matter how the first federated teams were formed, or the organization of the first official competitions, if not how it began to be practiced and the reasons why this sport became popular. All in one era, late nineteenth and early twentieth century, in which the most popular sports in Mallorca were cycling and fronton.

Keywords: football, sport, arrival in Mallorca.

1. El futbol, l'esport amb més seguidors

El futbol és un esport que aixeca passions i és avui dia el més popular a Mallorca, tant pel que fa a persones que el practiquen a nivell federat, com per nombre d'espectadors. A finals de 2018, i segons xifres oficials disponibles a la pàgina web del Ministeri de Cultura i Esport, a Balears hi havia més de 27.500 futbolistes federats, repartits entre diferents categories. Aquesta xifra supera en conjunt el nombre de federats dels tres esports que el segueixen: bàsquet (8.700), golf (7.300) i caça (4.600).

El problema que es planteja resoldre en aquest treball és com i quan arribà el futbol a Mallorca, a les diferents poblacions de la geografia illenca. Trobar una solució no ha estat una tasca senzilla, perquè si bé en aquests darrers anys s'han publicat diversos llibres i estudis, sobretot en l'àmbit d'història del futbol en una determinada població o d'un club en concret, la majoria passen "de puntetes" sobre com arribà en la població concreta el futbol. També és cert que a moltes d'aquestes publicacions els falta rigor històric i objectivitat, pels motius que s'exposen a l'apartat 4.3 d'aquest treball. Si bé en el cas de Palma hi ha un cert nombre de treballs amb valor històric, no passa el mateix en la Part Forana, a on la història del futbol no ha interessat massa als investigadors. I això és una afirmació indiscutible, ja que el nombre de treballs publicats és molt baix. Els arxius públics, tampoc han conservat massa material, ja que els llibres d'actes de la major part de les associacions esportives, que quasi sempre quedaven en mans particulars quan aquestes eren dissoltes o sense activitat, s'han anat perdent al llarg del temps.

Afortunadament, amb la documentació que s'ha pogut consultar és possible fer-se una idea clara de com varen succeir els esdeveniments que són objecte d'estudi en aquest treball.

2. Orígens del futbol

El futbol sorgí a mitjans del segle XIX a Anglaterra com una variant del rugbi. Inicialment, i com en tots els esports, no hi havia normes escrites, fins que el 1848 es publicà el primer reglament, conegut com les *Cambridge Rules*.¹ En aquest reglament es llegia que la pilota havia de ser esfèrica i que no es podia tocar amb les mans en cap moment del joc. Fins i tot, en aquestes regles no es parla que hi hagués un futbolista que jugués de porter. Diversos articles del primer reglament han estat eliminats, com per exemple un que deia que no es podia passar la pilota a un company més avançat, tal com passa en el rugbi, però això significava que el joc havia de limitar-se a jugades individuals i desapareixia el joc de conjunt.

En poc temps el futbol es popularitzà a les Illes Britàniques i es formaren equips estables a diferents ciutats, el primer d'ells el Sheffield, l'any 1855. Posteriorment, el 1863 s'instituí la *Football Association*, que regulava les relacions entre els equips i la normativa del joc. No va ser fins a l'any 1889 quan es disputà el primer Campionat de Lliga, guanyat pel *Preston*

¹ L'origen del futbol no és el tema que s'estudia en aquest treball, aquest aspecte és tractat d'una manera superficial i, si es fa, no és per altre motiu que a manera d'introducció. Per altra banda, l'origen del futbol ha estat rodejat de molta polèmica, que ja era tema de discussió fins i tot a finals del segle XIX, quan encara vivien alguns dels pioners en aquest esport i podien defensar la seva pròpia aportació. En aquella època ja es posava en qüestió, aportant tota mena de documentació, l'origen de les regles primitives, primer club fundat o qualsevol data històrica. Un exemple d'això el tenim a ALCOCK, C.W.: "Football. Association Football. N.1, its origin", *Sportsman Magazine*, 8-1-1898.

North End,² amb 40 punts, molt per davant de l'*Aston Vila*, que només en sumà 22. En aquell primer campionat hi varen prendre part 12 equips.

Mentrestant, els mariners, treballadors i viatgers britànics s'encarregaren de donar a conèixer futbol per tots els indrets del món. Es creu que el primer equip europeu continental va ser fundat a Suïssa, el CF Sankt Gallen, a la ciutat del mateix nom, l'abril de 1879.

En el cas d'Espanya, l'aparició del futbol coincideix en un moment en el qual la burgesia prenia iniciatives en l'organització de les primeres associacions i manifestacions esportives, tals com les regates de vela, de rem, les carreres hípiques, el tir al colomí, l'esgrima, la gimnàstica o les carreres pedestres, entre altres, conseqüència de les notícies que arribaven de l'estranger, que feien referència als esports de moda en altres estats europeus, sobretot a Gran Bretanya.³

Les notícies més antigues relatives al futbol a Espanya són de 1868 quan la revista valenciana *Panorama*, en la seva edició del 30 d'abril, es referia a la pràctica d'aquest esport a Gran Bretanya. També es fixa, per tradició popular, que el 1873 alguns britànics que treballaven a les mines de Río Tinto, a Huelva, jugaren un partidet. S'atribueix la iniciativa a un metge escocès, Williams Alexander Mackay, el qual hauria fundat un club, el Recreation Club, i els seus integrants disputaven partits entre ells.⁴ Altres investigacions postulen que hi ha indicis que abans de jugar-se els partits a Huelva, ja s'havia practicat el futbol a Vigo el 1876, per part d'uns enginyers d'Eastern Telegraph Company, que havien arribat procedents de Porthcurno, una localitat situada al sud d'Anglaterra.⁵

El que és cert és que el 1889 es registrà, seguint el procediment regulat en la normativa d'associacions, una entitat recreativa, el *Huelva Recreation Club*, i que els seus socis practicaven diversos esports, tals com el football, el cricket, les regates i el ciclisme, entre altres. Entre els seus fundadors es trobava Williams Alexander Mackay, del qual s'ha parlat anteriorment, juntament amb l'empresari alemany Wilhelm "Guillermo" Sundheim.⁶

3. Els jocs, divertiments i esports més populars a Mallorca a finals del segle XIX

Abans d'analitzar el moment en el qual el futbol arribà a Mallorca cal conèixer quins eren els jocs i esports amb els quals s'exercitaven els joves o que servien com a distracció quan estaven en grup.⁷ Fins als 12-13 anys, els nins jugaven clàssics jocs de "a bolles",

² La Copa d'Anglaterra és una competició encara més antiga que la Lliga, ja que es disputa des de 1872, any en què va ser guanyada pel *Wanderers*.

³ TORREBADELLA-FLIX, X.: "Orígenes del fútbol en Barcelona (1892-1903)", *RICYDE. Revista Internacional de Ciencias del Deporte*, 27/8, 2012, p. 80.

⁴ No hi ha documentació de l'època que confirmi aquesta història, basada en testimonis orals.

⁵ L'indici es basa en un article del diari *El Faro de Vigo*, que el dia 10 de juny de 1876 publicava: "Otra vez han vuelto a visitarnos los ingleses ¡Son tan amables! Caminan como cuatro, pisan como seis y beben como cincuenta. Pescan, cazan, fuman, pintan y juegan a la pelota según su uso y manera". És possible que aquest esport no sigui futbol (podria ser rugbi, cricket o qualsevol altre relacionat amb pilotes), però el que és segur és que varis d'aquests anglesos s'establiren a Vigo i formaren un club social denominat *Exiles*. A principis del segle XX, la societat mantenia un equip de futbol.

⁶ BELMONTE, A.: "La inscripción en 1889 del Huelva Recreation Club en el Registro de Asociaciones conforme a la ley de 1887. La prueba", *Cuadernos de fútbol*, 36, 2012. (revista digital sense paginar).

⁷ CARVAJAL, A.: "I el futbol arriba a Manacor", *II Jornades d'Estudis locals de Manacor*, 2012, p. 59 i s. Hi ha un interessant i extens quadre de jocs populars en el període 1890-1910.

amb baldufes, els “quatre cantons”, a mocador, corregudes o carreres de sacs. A partir d'aquella edat, la situació canviava i el ventall de jocs s'obria més: billar, cartes, daus, i també alguns esports com el frontó⁸ i el ciclisme. Eren també molt populars la boxa, les bregues de galls i les bregues de cans bou.⁹ A nivell de carrer, no s'havia de cercar molt per a trobar adolescents jugant a frontó.¹⁰

També hi ha notícies que el 1852 s'havia obert un gimnàs a Palma, en el carrer del Segell, i el 1883 es creà la Societat Gimnàstica “La Recreativa”, que facilitava als socis la pràctica d'exercicis d'esbarjo i gimnàstica. En els anys següents obriren altres centres d'aquest tipus no just a Palma sinó també en poblacions de la Part Forana.¹¹

De la petanca no cal parlar-ne, ja que la seva introducció va ser més tardana que la del futbol. La petanca és d'origen francès i fins a 1910 no es publicà el seu primer reglament, arribant a Mallorca a partir d'emigrants retornats o francesos que s'establien.

A finals del segle XIX, l'esport de masses que tenia més seguidors a Mallorca era el ciclisme.¹² En algunes poblacions ja hi havia velòdroms, fet que permetia presenciar tota una carrera amb bona visibilitat. A Manacor n'hi havia el 1892 i altre s'obrí a Felanitx uns anys després, mentre que el primer velòdrom palmèsà va ser el de Son Espanyolet, inaugurat el 1893.¹³ El 1899 s'inicià la construcció del velòdrom del Tirador, a Palma, amb una pista de 333,33 metres i que quan s'inaugurà, el 1903, va ser considerat un dels millors d'Espanya. Gràcies a les seves àmplies graderies, els aficionats podien contemplar les carreres amb bona visibilitat i, a més, era habitual que en la seva zona central es disputessin regularment vetlades de boxa o d'altres esports.

Pels carrers de Palma, a vegades, fins i tot, s'organitzaven competicions “mixtes”, no pel que fa a sexe dels participants, sinó per l'equipament dels competidors, com per exemple una carrera disputada a Palma l'any 1893 entre el ciclista Gaspar Font i un carro tirat per cavalls. En moltes d'aquestes competicions, que duraven pocs minuts, es creuaven apostes, cosa que, per a molts d'espectadors era el seu principal atractiu.

8 Del frontó hi ha constància a les Illes des de l'edat mitjana (CARVAJAL, A.: “I el futbol arriba...”, p. 61)

9 A Sóller, per exemple, hi ha un pati particular, propietat d'un familiar de l'autor d'aquest treball, que es diu popularment “sa plaça de torus”. Allà mai se celebrà cap “espectacle” taurí, sinó que en realitat eren bregues de cans de bou, i d'aquí ve el nom. El llinatge de l'autor d'aquest treball, Celià, arribà a Sóller precisament a finals del segle XIX quan Bernardí Celià Pons, natural de Campanet i propietari de cans de bou de brega, arribà a Sóller amb els seus animals per a prendre part en un d'aquests “espectacles” i allà va conèixer una al·lota i es casaren.

10 GARCÍA, M.: *Campeonatos regionales de Baleares. Orígenes y desarrollo*, Madrid, 2018, p. 16.

11 TORREBADELLA-FLIX, X.: “Los inicios del fútbol en Palma de Mallorca, en torno a los orígenes del deporte escolar”, *Sportis*, V, num 1, 2019, p. 6 i s. En el treball s'exposa el cas del de gimnàs que montà l'Ajuntament de Sóller l'any 1894 i en el que donava classes Maxim Hertting, un berlinès que exercia com a professor d'idiomes. Les classes de gimnàstica eren gratuïtes, dos pics a la setmana, per a persones de gènere masculí a partir dels deu anys. Hertting s'establí posteriorment a Palma i continuà treballant en gimnasos.

12 Un treball molt interessant en relació amb els inicis del ciclisme a les Balears és PAMPÍN, G.; GARCÍA, J.: “A propòsit del ciclisme a Mallorca: del velocípede a la Guerra Civil”, *Estudis Baleàrics*, 92/93, 2008/2009, p. 157-164.

13 Id. p. 159.

Per altra banda, no tots aquests esports i llocs d'oci estaven destinats, tant com a practicant com a espectador, als homes. En aquells temps algunes dones ja practicaven esport, assistint a sessions de gimnàstica.¹⁴

4. La introducció del futbol a Mallorca: dos casos diferents, Palma i la Part Forana

4.1. La primera ressenya periodística coneguda sobre el futbol publicada a Mallorca

Cal analitzar dos casos en referència a la introducció del futbol a Mallorca, perquè tenen casuístiques diferents: el de Palma i el de la Part Forana. El motiu és que a finals del segle XIX les comunicacions entre una part i altra de l'Illa no eren ràpides ni freqüents, així que els costums s'introduïen amb més lentitud que actualment.

En tot cas, el primer escrit conegut que parli de futbol publicat a Mallorca és de l'any 1894. En concret, el 5 de juliol d'aquell any, el diari *El Noticiero Balear* publicava en primera pàgina el següent escrit, signat per *Wanderer*:¹⁵

Alrededor del mundo. Foot-ball

Los ingleses... son atletas por instinto y por educación. Desde la infancia hasta vejez su pasión dominante son los ejercicios corporales. Y de éstos, los diversos juegos de pelota son los favoritos. El estudiante cultiva hasta los veinte años el foot-ball y las muchachas juegan al tennis. Cuando ya avanza los años, los hombres cambian el foot-ball por el cricket y, si sus medios de fortuna se lo permiten, por el polo. El foot-ball es un juego semejante al polo que describí hace dos semanas. Sólo que se juega á pie, con el pie en vez de con mazos y con una pelota de gran tamaño, hueca y con cubierta de cuero, algo parecida á las que se ven ahora en los bazares y con las que juegan los niños en el Retiro. Está prohibido tocar á la pelota con la mano; para evitar que la dé algún adversario puede ser recibida con la cabeza, con los hombros y hasta con la rodilla, pero de ningún modo con la mano; se le pega á puntapié limpio y hay jugador que de una patada manda la pelota tan lejos como Pedrós á una de Pamplona cuando la coge a placer; aun así son tan extremos los campos donde se juega al foot-ball que hacen falta dos ó tres puntapiés bien aplicados para hacer que le pelota llegue y pase por entre los dos postes que hacen de meta, con lo que se gana tanto.

En tot cas, aquesta ressenya no parla de cap partit de futbol practicat a Mallorca, sinó que informa només de les característiques del joc.

4.2. La introducció del Futbol a Palma

4.2.1. El pioner: Adolfo Revuelta Fernández

No se sap exactament quan va ser l'arribada del futbol a Palma. La clàssica resposta és dir que el futbol va ser portat per britànics dels vaixells, tant sigui militars com civils. Però això no basta. És cert que visites de vaixells de la "Royal Navy" eren freqüents a finals del segle XIX i no resultaria sorprenent que alguns mariners organitzessin un partidet i peguessin quatre pilotades sobre el moll i això agradés als joves mallorquins. No té massa lògica dir que així s'introduí el futbol, si partim de la base que també possiblement jugaven a cricket o a rugbi. I del cricket o del rugbi ningú ha sentit parlar de cap partit en cap moment entre

¹⁴ Veure apartat 4.2.1 d'aquest treball, en concret l'anunci que fa referència a un gimnàs.

¹⁵ L'escrit no es publica sencer. Una imatge de la portada del diari, amb l'article sencer, es pot veure a l'annex fotogràfic d'aquest treball.

joves locals o en companyia d'anglesos. No s'ha trobat cap registre escrit, ni en premsa ni en cap banda que indiqui que el futbol va ser conegut pels illencs a partir dels mariners o ciutadans britànics.

La resposta lògica és més simple i d'això, com veurem, tenim indicis.

Si algú avui en dia es presenta a un gimnàs, a més d'aparells de gimnàstica, trobarà activitats que es fan en conjunt: pilates, zumba, *spinning*... Es tracta de jocs que s'acostuma a practicar en grup, acompanyats per música de fons. En els gimnasos de finals del segle XIX no s'oferien aquestes activitats, però els instructors d'educació física també proposaven activitats en grup. I és en aquest punt a on trobem la connexió amb el futbol, a través d'un personatge clau, Adolfo Revuelta Fernández.

Adolfo Revuelta (1867-1935) era un madrileny, professor de gimnàstica, que l'any 1895 va ser designat professor titular d'aquesta assignatura a l'Institut General i Tècnic de Balears, a Palma. Havia arribat a aquest càrrec per concurs de trasllats, procedent de l'institut d'Àvila, i Palma no seria el seu darrer destí.¹⁶ Per a incrementar els seus ingressos, impartia classes en el col·legi dels pares agustinians i decidí obrir un gimnàs "*Higiénico-Médico*" en el nombre 7 de La Rambla, publicitant-se a través d'un anunci publicat l'any 1897 en els diaris El Isleño i Heraldo de Baleares:

"Aparatos y métodos de la Higiene y de la pedagogia modernas. Clases especiales de señoritas y párvulos a cargo de una profesora. Único en esta capital, dirigido con un profesor con título. Prácticas de gimnástica, mecanoterapia y masajes dirigidos por Don Adolfo Revuelta. Consultas y Gimnástica médica, bajo la inspección del Dr. Francisco Franco."

És de destacar el detall que el gimnàs fos "*Higiénico-Médico*". Aquestes paraules deixen clar que Adolfo Revuelta era seguidor de l'Higienisme, un corrent de pensament lligat amb el liberalisme que propugnava, entre altres aspectes, que practicar esport millorava les condicions de vida de les persones. Un dels principis de l'Higienisme era combinar una bona dieta amb la pràctica d'exercicis físics i rentar-se amb aigua freda.

Adolfo Revuelta coneixia ja en el moment de la seva arribada a Palma el joc del futbol, i l'introduí com una de les activitats de gimnàstica dels seus alumnes de l'Institut. El desembre de 1899 impartí una conferència sobre el futbol, en relació amb com es jugava i els beneficis que tenia per a la salut, en el local social de la Societat Veloz Sport Balear.¹⁷ El novembre d'aquell mateix any s'havien fundat alguns clubs de futbol a Barcelona, entre ells el FC Barcelona, i per Catalunya el futbol era el joc "de moda".

El Veloz Sport Balear, era una societat fundada l'any 1896 amb l'objectiu de fomentar la pràctica del ciclisme. Inicialment utilitzava el velòdrom de Son Espanyolet, l'únic que hi havia en aquell moment a Palma, però el 1897 adquirí uns terrenys al costat del torrent de Sa Riera amb la idea de construir un velòdrom propi, que es convertiria en el mític velòdrom del Tirador. El motiu de voler tenir un velòdrom propi era que el de Son Espanyolet era propietat d'altre societat ciclista, el Cercle Ciclista, i entre les dues entitats s'establí una

¹⁶ GURRIARÁN, R.: "Semblança d'Adolfo Revuelta", *Estudis Baleàrics*, 92/93, 2008/2009, p. 195-196. Adolfo Revuelta va ser un dels pioners en la introducció de la gimnàstica esportiva a Espanya. Després d'estar uns anys a Palma continuà impartint docència en altres ciutats de la Península, entre elles Santiago i Saragossa.

¹⁷ GARCÍA, M.: *Campeonatos regionales de Baleares. Orígenes y desarrollo*, Madrid, 2019, p. 15.

gran rivalitat. La construcció del nou velòdrom durà alguns anys, amb alguns períodes en els quals les obres s'aturaven per falta de fons, i tal com s'ha mencionat anteriorment, no s'inaugurà fins a 1903. La idea del Veloz Sport Balear era utilitzar la part central del velòdrom per a practicar altres esports, i d'aquí l'interès pel futbol.

Adolfo Revuelta continuà recomanant el futbol com a pràctica gimnàstica a l'Institut i en el gimnàs que dirigia i el 1901 en va fer una demostració en un carrer de Palma amb els seus alumnes. Sembla que la sessió deixà indiferents als espectadors o, en tot cas, no els entusiasma massa.

4.2.2. Any 1902: el primer equip “estable”

Durant l'agost de 1902 Palma inicià un procés de transformació de gran envergadura, ja que començaren a esbucar-se les murades. Això es va veure amb alegria per la majoria dels ciutadans, que consideraven que la desaparició de les murades provocaria un esponjament de la ciutat i una millora dels serveis. S'organitzaren actes commemoratius del magne esdeveniment i entre aquests n'hi hagué alguns de caràcter esportiu. Per exemple, el Veloz Sport Balear, que ja estava en fase d'acabament de les obres del velòdrom del Tirador, convocà als seus socis per a exhibir les seves habilitats esportives en una desfilada pels carrers organitzada a tal efecte.

La desaparició de les murades provocà que de sobte apareguessin unes grans esplanades despoblades, entre el lloc que abans ocupaven aquelles i l'extraradi de Palma. Diverses associacions varen sol·licitar els terrenys, que eren de titularitat municipal, per a activitats pròpies. Entre els sol·licitants estava el mateix Adolfo Revuelta, que el novembre de 1902 s'adreçà a l'Ajuntament demandant autorització per a adequar un terreny de 100 x 70 metres per a realitzar pràctiques esportives. No s'ha pogut trobar la resposta a la seva petició,¹⁸ però les dimensions de la parcel·la són les reglamentàries d'un camp de futbol, cosa que fa pensar que aquestes podrien ser les intencions dels sol·licitant.

Mentrestant, trobem els primers indicis que el futbol s'anava deslligant dels àmbits gimnàstics: aquell mateix mes de novembre de 1902 la societat Cercle Ciclista, de la que ja s'ha parlat anteriorment, formà un equip de futbol, que s'entrenava en la part central del seu velòdrom de Son Espanyolet. Aquest equip va rebre el nom de *Foot-Ball Club Espanya*. Els propulsors de la iniciativa foren Josep Oliver Bauçà i els seus fills Bartomeu, Santiago i Zoilo, dirigents d'aquella societat.¹⁹

El 16 de novembre, dos conjunts de l'Espanya disputaren un partit en la part central del velòdrom.²⁰ Fins a finals d'any s'organitzaren uns quants partits més en aquell recinte entre membres de la plantilla de l'Espanya, en concret els diumenges dies 7, 14 i 21 de desembre. Comprovat l'èxit de la nova secció, en l'assemblea de socis de finals d'any, el Cercle Ciclista acordà mantenir-la.

¹⁸ GARCÍA, M.: *Campeonatos regionales de Baleares...*, p. 17.

¹⁹ Circula una història, popularment, que en realitat l'equip el formà Bartomeu Oliver Palet, però sol·licità al Cercle Ciclista utilitzar les seves instal·lacions i aquest Club s'aproprià el mèrit.

²⁰ Evidentment, el terreny de joc no tenia les dimensions reglamentàries i tampoc es coneix els noms dels jugadors que s'alinearen.

Adolfo Revuelta decidí mentrestant formar el seu propi equip estable, al que denominà *El Palmesano*, fent oficial la seva creació el 7 de gener de 1903.²¹ Els colors d'aquest equip serien samarreta groga, pantalons blancs, calces blaves i bonet vermell,²² que sembla que tenen a veure amb la bandera de Mallorca, ja que aquests són els seus colors. La intenció d'Adolfo Revuelta era participar en la Copa del Rei d'aquell any, però la iniciativa va tenir molt poc recorregut, ja que el 12 de febrer es feia oficial el seu trasllat a l'Institut de Santiago de Compostela, així que optà per abandonar tots els projectes a Palma i *El Palmesano* desaparegué.

4.2.3. Palma i Espanya, la primera gran rivalitat

El futbol és un joc de conjunt i molt competitiu, de manera que per a que sigui possible la seva subsistència es necessiten equips rivals. No és suficient que aquests rivals siguin equips d'un mateix club, sinó que és necessari que altres societats també formin equips i establir amb ells una sort de rivalitat. D'això aviat se n'adonaren els dirigents de l'Espanya, que notaren que jugar entre ells conduïa cap a l'avorriment i durant els mesos de primavera de 1903 la freqüència de partits en el centre del velòdrom de Son Espanyolet baixà molt.

Per fortuna per a l'Espanya, aviat va aparèixer un rival. Tot va venir com a conseqüència que el 10 d'agost de 1903 s'inaugurà finalment el velòdrom del Tirador. A ell es traslladà el Veloz Sport Balear, abandonament per a sempre les instal·lacions de Son Espanyolet, a on se sentia discriminat pel Cercle Ciclista. A principis de setembre, un grup de socis del Veloz ja jugaven partits de futbol en zona central del velòdrom i organitzaren un equip, denominat Palma. Aquest va ser considerat, a finals de setembre una secció del Veloz Sport, gràcies a un canvi en els seus estatuts que permetia crear seccions esportives. Immediatament es proposaren partits entre el Palma i l'Espanya, de manera que la rivalitat que es tenia per temes ciclistes amb el Cercle Ciclista es traslladà a altres esports. Aquests primers partits varen tenir els següents resultats:²³

Espanya 2 – Palma 0 (Son Espanyolet, 27 de setembre)
Palma 1 – Espanya 3 (El Tirador, 4 d'octubre)

Aquests dos partits provocaren, a més de reafirmar la gran rivalitat entre el Veloz Sport i el Cercle Balear, un increment d'interessats en la pràctica del futbol. Així les coses, el Veloz Sport creà el segon equip, denominat Foot-Ball Club Balear, que per desembre disputà tres partits, al velòdrom del Tirador, contra el Palma. Mentrestant, el Cercle Ciclista copià la idea de crear un segon equip, al que denominà *Nuevo Balear*.

4.2.4. Any 1904: el primer campionat de Mallorca de futbol

D'aquesta manera, a finals de 1903 la situació era que en poc temps s'havia incrementat l'afició per la pràctica del futbol, que aquesta afició s'havia escampat més enllà del cercle dels ambients de la gimnàstica i que s'havien format fins a quatre equips estables. Un d'aquests, el Palma, passà a denominar-se Veloz Sport Balear.

El Cercle Ciclista organitzà un campionat de futbol a doble volta, el primer que es disputà

²¹ En alguns escrits és denominat Palma Foot-Ball Club, però evidentment és el mateix conjunt.

²² En aquella època el crani del futbolista podia protegir-se, donat que el cuir de la pilota era molt dur.

²³ L'Espanya portava samarreta vermella, mentre que la del Palma era blava.

a Mallorca, en el que es varen inscriure els quatre equips anteriorment mencionats. Es disputà entre el 10 de gener i el 12 de març. Curiosament, tots els partits es jugaren, en horari d'horabaixa i un cada setmana, en la zona central del velòdrom del Tirador, el terreny del rival de la societat organitzadora. El torneig va estar envoltat de molta polèmica i fins i tot un equip, l'Espanya, es retirà abans del seu acabament.

Tot va venir a comptes que el 7 de febrer jugaren Espanya contra el Balear, que acabà amb el resultat de victòria de l'Espanya per 3 a 2. A l'acabament del partit el Balear presentà una reclamació, al·legant, que un futbolista alineat per l'Espanya formava part del Comitè de Competició, o sigui del jurat del torneig, cosa que anava en contra de la normativa. La reclamació va ser acceptada i es donà el partit per guanyat al Balear. El problema va venir perquè el Veloz Sport informà que en el partit del 14 de febrer que havien de jugar el Balear i l'Espanya, si el Balear perdia, el Veloz Sport li donaria els punts del partit que hauria de jugar contra el Balear. La resposta de l'Espanya va ser retirar-se de la competició, de manera que diversos partits no s'arribaren a jugar. A més, freqüentment es produïren incidents de públic i entre els mateixos jugadors. Així les coses, la classificació final quedà de la següent manera:²⁴

	J	G	E	P	GF	GC	P
Veloz SB	4	4	0	0	25	0	8
Balear	4	2	0	2	5	1	4
Nuevo Balear	4	0	0	4	1	30	0
Espanya	3	2	0	1	21	2	4

Cal tenir present que en aquest torneig no s'arribaren a disputar tots els partits i que l'Espanya, a pesar de tenir més punts que el *Nuevo Balear*, quedà en darrera posició per retirar-se de la competició. Aquesta classificació té interès, perquè va ser el primer torneig de futbol que es disputà a Mallorca. A més, i pels fets que es produïren durant el seu desenvolupament quedà demostrat que el futbol és un joc que aixeca polèmica i a vegades una decisió dels àrbitres o del Comitè de Competició pot provocar reaccions apassionades.

4.2.5. Un estancament de cinc anys

Després de l'acabament del campionat de Mallorca, algunes escoles palmesanes formaren equips, com per exemple el Col·legi dels Pares Agustinians i l'Institut General i Tècnic, els quals solien jugar entre ells, sobretot en el velòdrom del Tirador. Ara bé, en realitat l'afició no augmentà, bàsicament perquè el Cercle Ciclista va perdre molts de socis, gràcies al fet que el velòdrom del Tirador era més modern i tenia més atractiu, de manera que deixà de patrocinar equips.

Perquè el futbol sigui un esport interessant, és necessari que hi hagi rivalitat entre equips, cadascun amb seguidors incondicionals, que se sentin els colors. A Palma només hi havia un terreny de joc i els equips duraven poc i així no es pot mantenir una afició, cosa que condicionà el futbol palmèsà durant uns anys.

²⁴ GARCÍA, M.: *Campeonatos regionales de Baleares...*, p. 20.

De vegades el Veloz Sport organitzava uns equips per disputar amistosos contra altres equips d'escoles, de barriada o de vaixells de guerra de la Royal Navy, que venien freqüentment pel port de Palma. Per tot això, no es tornaria a fer una convocatòria per a disputar un torneig fins a finals de 1908. En tot cas, la introducció de l'esport el futbol a Palma ja era un fet, era un esport conegut, encara que en aquell temps la seva pràctica era minoritària, sense que l'acompanyés una gran massa d'espectadors comparable a la del ciclisme i res feia presagiar l'auge que agafaria unes dècades després.

4.3. La introducció del futbol en la Part Forana

4.3.1. Una situació molt diferent de la de Palma

A finals del segle XIX i principis del segle XX, les comunicacions i les possibilitats de desplaçar-se no eren ni tan ràpides ni tan senzilles com en l'actualitat. Això provocava que les novetats que succeïen a Palma es coneixien en els pobles amb retard. Una altra conseqüència era que la via d'accés de moltes novetats a la Part Forana no era directament des de Palma, sinó per altres conductes.²⁵ Aquest aspecte influí en la introducció del futbol en diverses poblacions.

En aquests darrers anys, sobretot des de 1990, s'han publicat en diferents poblacions llibres sobre la història del futbol local. El valor d'aquestes publicacions és desigual, per falta de documentació escrita (haver desaparegut els llibres d'actes o no publicar-se premsa en aquella població, per exemple). Moltes d'aquestes històries són fragmentàries i basades en records orals de persones que informaren l'autor del llibre de fets que succeïren molts d'anys enrere, així que aquests testimonis a vegades involuntàriament s'equivoquen al confondre uns fets amb un moment determinat.

També cal tenir present que les històries d'equips de la Part Forana han estat escrites, en molts de casos, per un dels seus "fans", cosa que implica, que per molt que s'esforci l'autor a mantenir el rigor històric, se sol caure en la subjectivitat i visió localista. Per aquest motiu, el producte final, quasi sempre, es converteix en un pamflet "d'autobombo" a major glòria de l'equip a qui dediquen l'obra. Així les coses, en aquest treball es prioritza les dades que es poden considerar verídiques. La selecció de poblacions s'ha fet tenint en compte aquests aspectes i també pel fet de ser les primeres en les quals es practicà futbol, molt abans de la instauració de la Federació Balear de Futbol, l'any 1926.²⁶

4.3.2. Els orígens del futbol a Alaró

Segons comenten Biel Guasp i Joan Simonet en el llibre retrospectiu sobre la història del futbol a Alaró,²⁷ aquest esport arribà a aquella població "als voltants de 1910", però no

²⁵ Per exemple, i per la complicada comunicació de la Vall de Sóller amb la resta de l'Illa, els sollerics es desplaçaven a França i a la Península normalment sense passar per Palma, aprofitant les línies marítimes que sortien del Port de Sóller.

²⁶ No s'ha pogut escriure cap ressenya en relació amb Felanitx, una població que va ser de les primeres a tenir equips de futbol, perquè allà no s'ha publicat mai una història del futbol local, tampoc hi ha cap treball sobre el tema a les Jornades d'Història Local o altra publicació i les gestions que s'han realitzat davant el Setmanari Felanitx i la secció de Cultura de l'Ajuntament fan arribar a la conclusió que no hi ha ningú que hagi recopilat informació sobre la història del futbol local. En tot cas, l'any 1924 hi havia dos equips organitzats. Fer-se més enrere ja és complicat i requeriria un estudi amb profunditat.

²⁷ GUASP, G.; SIMONET, J. (comp): *Cent anys de futbol a Alaró 1910-2010*, Alaró, 2013, p. 7 i s.

aporten cap documentació que ho acrediti. Segons els autors, els introductors foren els religiosos de La Salle (coneguts popularment a Mallorca com els frares de beverall). El primer terreny a on es jugà va ser en el bosc d'alzines de Son Fortesa. També se sap que el 21 de desembre de 1913 un equip d'Alaró jugà contra altre de Binissalem en aquesta localitat.²⁸

El vertader impulsor del futbol alaroner, cosa de la qual hi ha constància històrica, va ser el vicari Llorenç Martorell, que l'any 1920 comprà de la seva butxaca un solar i el convertí en terreny de joc. L'any 1922 hi havia tres equips organitzats, que jugaven cadascun en tres camps de dimensions reglamentàries, un al costat de l'altre en unes esplanades situades als afores de la localitat, en la carretera en direcció a Consell.²⁹ Aquests equips eren l'Alaró CM (patrocinat per la Congregació Mariana³⁰), l'Aurora (fomentat per l'agrupació socialista) i l'*Isleño* (independent). Aquests equips organitzaven partits amistosos amb rivals d'altres localitats i en principi no era habitual que juguessin entre ells, com si s'ignoresin mútuament.

4.3.3. Els orígens del futbol a Alcúdia

En aquest cas particular és possible que els britànics hagin influït en la introducció del futbol, ja que Badia d'Alcúdia era visitada regularment a finals del segle XIX i principis del XX per vaixells de la *Royal Navy*. Segons comenta l'historiador Joan Joan Saurina,³¹ "*les tripulacions aprofitaven el temps d'oci per a la pràctica del futbol, jugant contra equips locals o entre ells mateixos, ajudant així a popularitzar aquest esport*". S'aprofitava qualsevol descampat per a fer-lo servir com a terreny de joc i fins a 1922 no es formà el primer equip, el denominat Victòria Eugènia, amb futbolistes molt joves, adolescents. El nom de l'equip era en honor de l'esposa d'Alfons XIII, així que es pot suposar la filiació monàrquica dels seus fundadors, si bé no s'ha trobat còpia dels estatuts originals. Fins al 1924 no es va tenir un terreny de joc de dimensions reglamentàries, gràcies a les gestions de l'Ajuntament, que pagà el lloguer del solar durant un temps.

4.3.4. Els orígens del futbol a Binissalem

Les primeres notícies relatives a futbol a Binissalem són tres partits jugats en aquesta localitat durant les festes de Nadal de 1913 a un terreny de joc d'ubicació desconeguda. En el primer d'ells, el 21 de desembre jugaren un equip local i un altre d'Alaró, tal com s'ha escrit anteriorment quan es feia referència al futbol d'Alaró. Els altres dos partits foren un

²⁸ GARCÍA, M.: *Campeonatos regionales de Baleares...*, p. 52.

²⁹ En aquell temps la tradició era que cada club tenia el seu propi camp de futbol. Un equip sense terreny de joc era molt mal vist.

³⁰ La Congregació Mariana, coneguda popularment com "els lluiços" era una organització patrocinada per l'Església dedicada a fomentar la cultura religiosa entre els laics. Des de mitjans del segle XIX tenia gran influència, sobretot a les poblacions de la Part Forana, en aspectes diversos tals com l'esplai i l'esport. Després de la Guerra Civil perdé implantació, mentre que agafava força Acció Catòlica. Actualment queda dins el món de l'esport algun record de la Congregació Mariana. Per exemple, el CE Consell, de futbol, porta els seus colors històrics, blanc i blau, mentre que l'equip de bàsquet de Sóller porta el nom de Joventut Mariana. Un estudi sobre les organitzacions catòliques a Mallorca és el publicat per FULLANA, P.: *El moviment catòlic a Mallorca (1875-1912)*, Barcelona, 1994.

³¹ JOAN SAURINA, J.: "Els inicis del futbol alcudienc: del Victòria Eugènia FC al CD Alcúdia (1922-1956)", *X Jornades d'Estudis Locals d'Alcúdia*, Alcúdia, 2018, p. 75-92.

conjunt palmèsà denominat *Progreso*, que pertanyia a la barriada de Santa Catalina³² i que prenia el nom de la popular plaça pública, aleshores un descampat.

Segons informen Albert Salas i Daniel Barjacoba,³³ el 2 d'agost de 1914 es jugà un partit de futbol entre dos equips locals, denominats Ibèric Foot-Ball Club i Jaume I. Els dos equips pertanyien a la Congregació Mariana de Binissalem. Es disputà en el terreny de joc de Ses Parellades, al costat de la via de tren, que aquell dia s'inaugurava. L'Ibèric va ser considerat l'equip titular i durant els anys següents gaudí de certa estabilitat, ja que no es va dissoldre i continuà disputant amistosos. No participà en cap campionat oficial fins a l'any 1926, moment en el qual es disposava de nou terreny de joc, Es Molinot, de dimensions reglamentàries, cosa que no tenia el camp de Ses Parellades.

Curiosament, i pel fet que historiadors i aficionats binissalemers varen saber promocionar molt bé el partit de 1914, l'actual equip de Binissalem és considerat per la Federació Balear el club de futbol més antic de la Part Forana. Aquesta apreciació, des del punt de vista de rigor històric no té d'on sustentar-se, ja que l'actual C.E Binissalem es fundà el 1987, després que el club anterior desaparegués ofegat per deutes i, a més, abans de 1914 ja hi havia clubs fundats en altres poblacions de la Part Forana. Precisament entre 1914 i 1932 el futbol organitzat a Binissalem destacà per la seva irregularitat, amb contínues aparicions i desaparicions.³⁴ En aquests anys la informació relativa al futbol binissalemer és molt poca i la més antiga és que a Ses Parellades es jugà un partit el 25 de maig de 1919 entre un equip local i altre que pertanyia a la bateria de costa de Cap Enderrocat. Guanyaren els militars per 1 a 2.

En tot cas, és cert que una de les primeres poblacions de la Part Forana en la que arribà el futbol va ser Binissalem, però no va ser la primera.

4.3.5. Els orígens del futbol a Consell

Cal dir primer tot que Consell formava part del municipi d'Alaró fins a 1925, de manera que el que pugui haver succeït a Consell fins a aquell any pot ser reivindicat com a part de la història d'Alaró.

Segons les investigacions de Miquel Vidal i Manuel García,³⁵ el vicari Gaspar Bestard, destinat a Consell entre 1902 i 1909, impartia catequesi als infants i a continuació d'acabades les classes els convidava a jugar un partit de futbol en el predi de Son Puntiró, amb una pilota que era propietat del religiós. Quan aquest vicari partí del poble, el seu successor, Nadal Munar, rebutjà continuar amb aquesta pràctica esportiva, ja que considerava que la tasca d'un capellà s'havia de limitar a aspectes espirituals.

El 1918 es formà un equip denominat Industrial. El nom venia del fet de que una gran part dels seus integrants es dedicaven al sector econòmic de la indústria. Aquest equip disputava amistosos i l'any 1922 s'afilià a la Federació Catalana.³⁶ El 1924 l'Industrial quedà

32 GARCÍA, M.: *Campeonatos regionales de Baleares...*, p. 52.

33 SALAS, A.; BAJACOBÀ, D. (comp): *Cent anys de futbol a Binissalem*, Girona, 2013, p. 13 i s.

34 GARCÍA, M.: "Els primers clubs de Mallorca: un decàleg amb història", *Diario de Mallorca*, 9 de febrer de 2015.

35 VIDAL, M.; GARCÍA, M. (comp): *100 años del Club Deportivo Consell*, Palma, 2019, p. 10 i s.

36 Fins que es creà la Federació Balear de Futbol, el 1926, els equips de Balears depenien administrativament de la Federació Catalana.

integrat com a secció esportiva de l'agrupació local de la Congregació Mariana, canviant el nom a Industrial Marià i s'inaugurà el primer terreny de joc reglamentari, en la possessió de Masnou. A aquella època el futbol local no era precisament l'esport amb més adeptes, perquè la gent seguia amb molta passió el ciclisme, sobretot perquè el ciclista local Miquel Campins era un dels més destacats de l'època en les carreres que es disputaven en els diferents velòdroms que hi havia a l'illa.

4.3.6. Els orígens del futbol a Inca

No es coneix el moment en el qual va ser introduït el futbol a Inca, però circula en l'àmbit oral la història que l'any 1903 els alumnes del col·legi Santo Tomàs de Aquino el practicaven com a activitat recreativa. D'aquest fet no s'ha trobat documentació que ho acrediti.

Per a trobar dades escrites del futbol a Inca cal anar el 1910. Aquell any, una societat, el Centre Instructiu, fundà una secció de futbol, de la que hi ha constància de la seva existència el 17 de març, inaugurant el seu terreny de joc.³⁷ L'equip format va rebre el nom de Foot-Ball Club Inca (FBC Inca). Els seus primers partits foren en aquest camp, el 23 de maig i 3 d'abril, dies en què s'enfrontà al Veloz Sport Balear, amb els resultats d'1 a 4 i 2 a 2, respectivament.

Entre els mesos de maig i juny el Centre Instructiu organitzà un torneig en el qual es varen inscriure, juntament amb FBC Inca, altres quatre equips de Palma: Hispània, Mallorquín, Palma i Veloz SB. Això va fer que en lloc de jugar-se a Inca, tal com s'havia planificat inicialment, tots els partits es disputaren, a una única volta, en el velòdrom d'Es Tirador. No s'ha trobat classificació final.

El FBC Inca va desaparèixer al cap de poc temps i el futbol a Inca no tornà agafar força fins al juliol de 1921, quan es fundà el FC Inquense,³⁸ que un any després inaugurà el seu terreny de joc, el camp de Son Vich, a la carretera de Llubí. A principis de desembre de 1922 es fundà altre club, el Constància FC, amb el que hi hagué una gran rivalitat. El primer camp del Constància va ser a sa finca d'Es Blanquer, en la carretera de Mancor.

A finals de 1924 l'Inquense va desaparèixer i els seus futbolistes s'integraren al Constància. Aquest era l'equip de la *Sociedad de Socorros Mutuos*, una entitat que aportava suport econòmic i metge als seus associats en cas de malaltia, en un temps en els que no existia la seguretat social.

4.3.7. Els orígens del futbol a Lluçmajor

Una de les conseqüències de la inauguració del velòdrom de Lluçmajor (Monestir Park), el 18 d'octubre de 1914, va ser que en el seu centre es disputaven partits de futbol. Aquest velòdrom era propietat del Cercle d'Obrers Catòlics, una organització laica fomentada per l'església catòlica, però es desconeix cap altre detall sobre la introducció del futbol. Hi ha constància d'un partit disputat allà el 29 de juny de 1915 entre dos equips de Palma, el Palmesà i el Lulià, però no se sap el resultat.³⁹

³⁷ GARCÍA, M.: "Els primers clubs de Mallorca...", p. 39 i s.

³⁸ QUETGLAS, A.: *Síntesis histórica del C.D Constancia*, Inca, 1982.

³⁹ GARCÍA, M.: "Els primers clubs de Mallorca...", p. 54.

No hi ha més informació de futbol en Lluçmajor fins a l'any 1923. El mes de juny d'aquell any es reuniren a Can Llopis un grup d'aficionats amb la idea de formar un club de futbol. Aquest esport el coneixien de temps enrere i el practicaven en un descampat proper a l'estació de ferrocarril. Les gestions foren ràpides i en poques setmanes s'havia adequat un terreny de joc de petites dimensions, el Camp des Monestir, a on es jugà un partit el 12 d'agost, dia de la Festa Patronal de Santa Càndida. Els equips eren un combinat local i Unió Protectora Mercantil, de Palma. Aquest darrer guanyà per 1 a 6.⁴⁰ L'equip local a continuació va prendre el nom de Club Deportivo Lluchmayorense, considerat el primer equip de futbol de la localitat, el qual va prendre part en competicions oficials per primera vegada la temporada 1924/25.

4.3.8. Els orígens del futbol a Manacor

La informació més antiga relativa a la introducció del futbol a Manacor és un article publicat pel setmanari manacorí *La Aurora* el 3 d'octubre de 1908:

“Sabemos que algunos jóvenes de esta población tiene en proyecto la fundación de un club foot-ballista. Dicésenos que uno de estos días se abrirán las listas de socios. Caso de que por de pronto no pudiera cubrirse la inscripción para la apertura de este club, los organizadores se decidirían por agregarse a una de las sociedades existentes en Manacor. El proyecto de los mencionados jóvenes no puede menos que merecer nuestro aplauso ya que se trata de levantar el espíritu sportivo, en decadencia desde que se celebraron en nuestro velódromo las últimas carreras ciclistas. Además, el balompié (foot-ball) servirá de distracción a nuestra juventud en las tardes aburridas de invierno.”

Aquest article deixa entreveure dues coses: en primer lloc que el ciclisme passava per un moment de decadència i desinterès en el Llevant de Mallorca i també que el futbol ja era conegut, almenys pel que fa a joc de carrer o de pati d'escola.

setmanes després, el 24 d'octubre, la constitució del Foot-Ballista Club Manacor (FBC Manacor) i la formació d'una junta directiva presidida per Antoni Sureda Ferrer. Els seus partits es disputaven a un terreny conegut com a Ses Eres de Sa Torre, però a causa del seu desnivell i el gran nombre de pedres es feren gestions per a trobar un nou terreny. El 29 de novembre de 1908 s'inaugurà un nou camp, na Camel·la, cedit desinteressadament pel seu propietari, Joan Servera Camps. El primer partit va ser el 6 de desembre, dia en què s'enfrontaren el FBC Manacor i l'Espanya, de Palma, que guanyà per 0 a 3.

L'abril de 1909 l'equip passà a denominar-se Club Manacor de Foot-ball i amb aquest nom va sobreviure amb irregularitat una dècada, amb diverses aparicions i desaparicions. En alguna ocasió els seus integrats optaren fins i tot per deixar de jugar a futbol i organitzar un grup de teatre.⁴¹

4.3.9. Els orígens del futbol a Sa Pobra

No es coneix com va ser introduït el futbol a Sa Pobra, perquè no es disposa d'informació anterior a 1922.⁴² Aquell any, un grup de joves que el practicaven per descampats i carrers es posaren en contacte amb Jaume Bonnín, un mecenes local, més conegut com "l'Apotecari

⁴⁰ TOMÀS, A.: *Bodas de oro del fútbol lluchmayorense*, Lluçmajor, 1973.

⁴¹ GARCÍA, M.: "Els primers clubs de Mallorca...", p. 36.

⁴² PAYERAS, J.; LLABRÉS, J. (comp): *80 anys de futbol a Sa Pobra*, Sa Pobra, 2003.

Barons” i li demanaren col·laboració per a organitzar un equip de futbol. L'apotecari els donà suport, organitzà directiva, s'improvísà un terreny de joc i fundà el primer club de Sa Pobla, el Ràpid. Després de diversos partits improvisats entre jugadors locals, el Ràpid es presentà oficialment el dia de Sant Jaume de 1923. Un any després s'inaugurà el camp de Sa Fortalesa, que va ser el terreny de joc dels diferents equips de la localitat durant més de cinquanta anys.

4.3.10. Els orígens del futbol a Sant Llorenç des Cardassar

La introducció del futbol a Sant Llorenç va ser impulsada per la Congregació Mariana,⁴³ present a aquesta població a partir de 1909. A més de les activitats pastorals lligades a l'Església, montà seccions d'exploradors⁴⁴ i futbol, amb el suport del vicari Pere Santandreu. En el llibre de despeses de la Congregació, conservat a l'Arxiu Parroquial consta que el 25 de juliol de 1915 es va comprar una bomba d'aire per a emplenar la pilota de futbol i el 25 d'octubre del mateix any es destinà una petita quantitat per arreglar el terreny de joc. L'any següent s'incrementaren les quantitats destinades a la pràctica del futbol.

Allà per 1917 el futbol estava arrelat entre el jovent i el practicaven a dos camps, un a Son Tàrrec i l'altre al ran del torrent, encara que el primer equip estable no s'organitzà fins al 1924.

4.3.11. Els orígens del futbol a Sóller

De Sóller es pot dir que es coneix el moment exacte en el qual es va introduir el futbol. El motiu és que va ser publicat en la premsa local, el Setmanari Sóller. En l'exemplar del 9 d'abril de 1904, més en concret en la pàgina 3 i en la secció de crònica local es publiquen aquestes paraules, distribuïdes en set línies de text:

*“Ha sido introducido en Sóller, por algunos estudiantes que vinieron a pasar las vacaciones de Pascua al lado de sus respectivas familias, el juego sportivo denominado foot-ball. A ejercitarse en el mismo salen todos los días buen número de socios del “Círculo Sollerense.”*⁴⁵

En aquest article no apareixen els noms dels estudiants, però anys després, el 1945, un aficionat local, Andreu Arbona Oliver “Refly”, que exercia de cronista esportiu del Setmanari Sóller i que aleshores també presidia l'equip de futbol local, publicà un calendari de competició que també incloïa una petita història del futbol a la localitat.⁴⁶ En ell comenta que a principis de segle el metge local Guillem Ripoll Deyà “Puça”, aleshores estudiant de medicina a Barcelona, practicà aquest esport amb uns companys d'estudis durant unes vacances en els terrenys de Son Puça. És evident que s'està parlant del mateix fet, perquè precisament el Nadal de 1904, Guillem Ripoll publicà en el Setmanari Sóller un article titulat “En broma, football” comentant les seves impressions sobre un partit de futbol que havia presenciat a Barcelona.⁴⁷

⁴³ CORTÈS, J.; UMBERT, I. (comp): *C.D Cardassar*, Sant Llorenç des Cardassar, 1993.

⁴⁴ “Els exploradors” era el nom pel qual eren coneguts els actuals “escoltes”, encara que no eren exactament la mateixa organització.

⁴⁵ El *Círculo Sollerense* és una societat esportiva i cultural que existeix de forma continuada des de 1899. Ha mantingut tota classe de seccions esportives en aquests anys, però la seva activitat habitual avui en dia és mantenir un local social, a la plaça de La Constitució, de Sóller, en el qual els socis es reuneixen per a fer tertúlia, jugar al billar i llegir la premsa.

⁴⁶ ARBONA “REFLY”, A.: *22 años de futbol en Sóller*, Sóller, 1945.

⁴⁷ *Setmanari Sóller*, 31-12-1904

En tot cas, fins a 1923, quan ja feia anys que l'esport era practicat per joves sollerics en descampats, no s'inaugurà un camp de futbol, en el Camp d'En Maiol,⁴⁸ per iniciativa de la Congregació Mariana, i es formà el primer equip estable, el Marià Sportiu.⁴⁹

5. Conclusions

En relació amb tot el que s'ha exposat anteriorment tot indica que qui introduí el futbol a Palma va ser Adolfo Revuelta Fernández, professor de gimnàstica que s'establí a aquesta població per motius professionals a finals del segle XIX. Adolfo Revuelta utilitzà el futbol com un exercici col·lectiu a realitzar entre els seus alumnes. D'aquesta manera, el futbol era vist com una pràctica esportiva, complementària a la realitzada en els gimnasos, i dirigida a millorar l'estat físic de la persona. Posteriorment facilitaren la seva difusió els clubs ciclistes, que practicaven futbol en la zona central dels velòdroms, cosa que incrementava el seu nombre de seccions esportives, augmentat així el seu prestigi i nombre de socis.

En la majoria de les poblacions de la Part Forana el futbol va ser introduït els primers anys del segle XX, per diverses vies. En moltes poblacions els introductors foren joves que el coneixien a causa del fet que el practicaven a la Península, a on s'havien desplaçat per estudis. Una entitat que facilità la pràctica del futbol va ser l'església, sobretot a través de la Congregació Mariana.

En tot cas, durant els primers anys en els quals el futbol es practicava a Mallorca, no era un dels esports que comptés amb més seguidors i practicants, sinó que durant diversos anys va estar en un segon pla, per darrere del ciclisme, que era l'esport amb més seguidors.

Seria necessària continuar les investigacions per algunes vies, ja que la falta de documentació, en concret llibres d'actes de les primeres entitats esportives no deixa clar quin és l'objectiu finalista que s'havia marcat la Congregació Mariana fomentant el futbol i, per altra banda, és necessari un estudi en profunditat que confirmi que abans que Adolfo Revuelta introduís el futbol com a exercici col·lectiu entre els seus alumnes ningú havia portat a terme cap iniciativa amb els mateixos objectius.

⁴⁸ El Camp d'En Maiol és avui dia el camp de futbol més antic de Mallorca que està en ús.

⁴⁹ ARBONA "REFLY", A.: *22 años de futbol...*

Fig. 1 Adolfo Revuelta Fernández, professor de gimnàstica, l'introduïdor del futbol a Palma.
(Fotografia cortesia de Xavier Torredadella Flix, col·lecció particular)

Fig. 2 Gimnàs higienista mèdic a Palma, de finals del segle XIX.
De gimnasos com aquest sortiren els primers palmesans que practicaren futbol a Palma.
(Fotografia cortesia d'Antònia S.M., col·lecció particular)

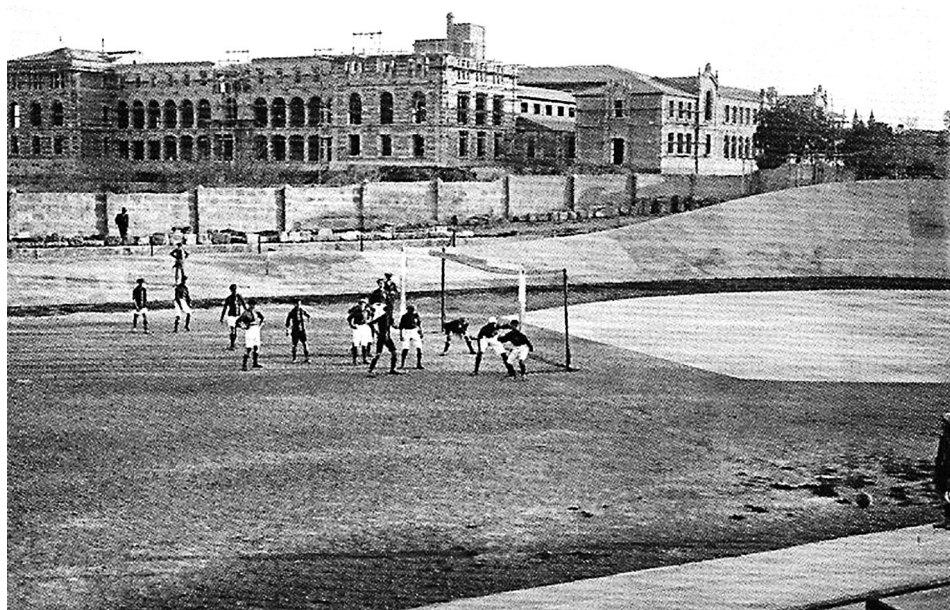

Fig. 3 Portada del diari *El Noticiero Balear* del 5 de juliol de 1894, a on es publica un article que fa referència al futbol. (arxiu Biblioteca Digital de les Illes Balears)

Fig. 4 Escena d'un partit de futbol disputat al Velòdrom del Tirador a principis del segle XX. Els futbolistes estan atents a un llançament de córner. (Foto cortesia d'Antònia S.M., col·lecció particular)

Fig. 5 Fragment de la pàgina 3 del *Setmanari Sóller* del 9 d'abril de 1904, en la qual apareix la notícia de la introducció de l'esport del futbol a la Vall de Sóller. (Arxiu Biblioteca Virtual de premsa, Ministeri de Cultura y Deportes)

Desde hace algunos dias se trabaja en la demolición de la fachada de la casa n.º 14 de la Plaza de la Constitución. El público elogia el noble proceder de su propietario Sr. Aguiló.

Ha sido introducido en Sóller, por algunos estudiantes que vinieron a pasar las vacaciones de Pascua al lado de sus respectivas familias, el juego sportivo denominado foot-ball. A ejercitarse en el mismo salen todos los días buen número de socios del «Círculo Sollerense».

El lunes por la noche, en el teatro de la «Defensora Sollerense», la compañía del señor Ribas puso en escena las zarzuelas «El puñao de rosas», «La corria de toros» y «Los camarones». La función, que estuvo concurrida, no fué muy del agrado de los asistentes.

